

Ольга МАРТИНІВ,
викладач кафедри культурології та мистецької освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) too07@i.ua

ДІЯЛЬНІСТЬ ВИДАТНИХ УКРАЇНСЬКИХ БАЛЕТМЕЙСТЕРІВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ХОРЕОГРАФІЇ

У статті відображено роль видатних українських балетмейстерів та їх вагомий вклад у процесі формування гуцульського танцювального мистецтва, яке становить невід'ємну складову частину фольклору західно-українських земель. Досліджено внесок таких хореографів-балетмейстерів як Ярослав Чуперчук, Володимир Петрик, Клара Балог, Михайло Сачко та Василина Чуперчук у розвиток та популяризацію гуцульської хореографії. Зроблено спробу проаналізувати найбільш відомі колективи-популяризатори гуцульського танцю.

Ключові слова: народно-сценічний танець, гуцульське танцювальне мистецтво, балетмейстер, хореографічна культура, фольклор, національний колорит.

Лит. 9.

Olha MARTYNIV,
Lecturer of Chair of Cultural Studies and Art Education,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) too07@i.ua

THE ACTIVITIES OF THE OUTSTANDING UKRAINIAN BALLET-MASTERS IN THE CONTEXT OF HUTSUL CHOREOGRAPHY

The article reflects the role of notable Ukrainian choreographers and their weighty contribution to the formation of the Hutsul dance, which is an integral part of the folklore of the West Ukrainian lands. The contribution of such choreographers-ballet masters as Jaroslav, Chuperchuk, Volodymyr Petryk, Klara Balog, Mykhailo Sachko and Vasylysa Chuperchuk in the development and promotion of Hutsul choreography is investigated. An attempt is made to study the most well-known groups-promoters of the Hutsul dance.

Key words: folk-stage dance, Hutsul dance, choreographer, choreography, culture, folklore, national character.

Ref. 9.

Ольга МАРТЫНИВ,
преподаватель кафедры культурологии и художественного образования
Дрогобычского государственного педагогического университета
имени Ивана Франко (Украина, Дрогобыч) too07@i.ua

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ВЫДАЮЩИХСЯ УКРАИНСКИХ БАЛЕТМЕЙСТЕРОВ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ ГУЦУЛЬСКОЙ ХОРЕОГРАФИИ

В статье отражена роль выдающихся украинских балетмейстеров и их весомый вклад в процессе формирования гуцульского танцевального искусства, которое составляет неотъемлемую составную часть фольклора западно-украинских земель. Исследован вклад таких хореографов-балетмейстеров как Ярослав Чуперчук, Владимир Петрик, Клара Балог, Михаил Сачко и

Василиса Чутерчук в развитие и популяризацию гуцульской хореографии. Сделана попытка проанализировать наиболее известные коллективы-популяризаторы гуцульского танца.

Ключевые слова: *народно-сценический танец, гуцульское танцевальное искусство, балетмейстер, хореографическая культура, фольклор, национальный колорит.*

Лит. 9.

Постановка проблеми. Український народ протягом століть створював самобутню культуру, яка відображає його багатогранне життя. Одним з її найцінніших скарбів є танцювальне мистецтво. Кращі художні зразки народних танців збереглися і дійшли до наших часів. Вони стали невід'ємною частиною художнього життя України. Українські народні танці, запальні і ліричні, нестримні і повільні, полонили весь світ. У них яскраво виявляється характер, висока і самобутня культура українського народу. Успішні гастролі танцювальних колективів утвердили і прославили українське народне танцювальне мистецтво, завоювавши палких шанувальників на всіх континентах.

Народно-сценічний танець є одним з основних предметів циклу хореографічних дисциплін, невід'ємною частиною початкової освіти. Важливою складовою народно-сценічного танцю є вивчення танців Гуцульщини, бо гуцульський танець – духовний спадок народної культури України, що займає одне із провідних місць у дослідженнях науковців та є предметом зацікавлення сучасних хореографів. Він є автентичною етнічною характеристикою народного середовища, традиції якого свідчать про високу художньо-естетичну цінність нашого народу.

Аналіз досліджень. Гуцульщина та її населення є найбільш досліджуваною і найбільш описуваною з усіх етнографічних районів України. Цей край яскраво відображений у художній літературі, образотворчому мистецтві, кіно (повість «Гіні забутих предків» М. Коцюбинського і фільм С. Параджанова за цим твором, вірші, оповідання та повісті Ю. Федьковича, І. Франка, Г. Хоткевича, О. Кобилянської, М. Стельмаха, польського письменника С. Вінченза, численні картини К. Устияновича, І. Труша, А. Кульчицької, Й. Бокшая, А. Монастирського, І. Куриласа та ін.). Велична краса природи цього гірського краю, горда, волелюбна натура його мешканців, колоритний одяг, самобутнє народне мистецтво приваблює та вирізняє його з поміж інших.

Накопичені гуцульським краєм традиції танцювальної культури зберегли для нас у своїх фундаментальних історико-етнографічних працях такі корифеї, як М. Лисенко, П. Чубинський, Ф. Колесса, М. Грінченко, В. Верховинець, В. Гнатюк, В. Шухевич, С. Титаренко, І. Ющишин та ін. Сучасному народно-сценічному хореографічному мистецтву, зокрема і Прикарпатського краю, та його проблемам присвячені праці К. Балог [1; 2], С. Безклубенка, О. Голдрича Д. Демків [4], А. Кривохижі, В. Литвиненка, Б. Кокулєнка, Ю. Станішевського, Б. Стаська [9] та ін.

Метою статті є проаналізувати становлення гуцульського танцювального мистецтва, дослідити основоположників і популяризаторів гуцульського танцю та визначити їх основні доробки.

Виклад основного матеріалу. Народно-сценічна хореографія Карпат являється невід'ємною частиною загальноукраїнської традиційної культури. Вона зазнала природного впливу історико-географічних, соціально-економічних, етнографічних та інших чинників. Тому танці виявляють органічну пов'язаність з історією цього краю, його природою, господарсько-виробничим, домашнім і громадським побутом, звичаями, обрядами і віруваннями його людей.

Як одна з форм зв'язку між людьми, танці допомагають розуміти настрої людей, їх почуття та ідеї, що виявляються за допомогою музики, ритмічних рухів, міміки, одягу, хореографічних образів. Вони творилися, розвивалися та вдосконалювалися протягом сторіч, зберігаючи основні свої особливості.

Взагалі українська хореографія, зокрема гуцульська, є саме тим видом мистецтва, який інтегрує національний колорит різних народів і водночас розглядається як своєрідна реалізація стереотипів суспільної свідомості та традицій. Гуцульський танець – поетично осмислені, організовані у часі і просторі рухи та пози людського тіла, в яких приховані глибокі шари давньої культури, світогляду, символічного вираження обрядового дійства [7, 116]. Танцювальне мистецтво Гуцульщини пройшло складний еволюційний шлях становлення від виконання суто прикладних функцій у стародавніх культурах до високого мистецтва зі своєю широкою палітрою виражально-зображувальних засобів.

Розвиваючись в залежності від суспільно-економічних, історичних і культурних умов, танці українців Карпат, зокрема їх основних етнографічних груп гуцулів, бойків і лемків зберігають свою основну будову (структурні одиниці, кроки, ритм, мелодії). Їх основні елементи формуються і вдосконалюються шляхом поступового нагромадження елементів нової якості та поступового відмирання віджилих елементів.

Матеріали, за якими переважно вивчалось хореографічне мистецтво гуцулів, бойків та лемків мають загальний і спеціальний характер. В їх основу лягають спеціальні фундаментальні, оригінальні та живі матеріали, зібрані під час забав, весіль та прилюдних виступів на місцях. Це описи танців, усні відомості, танцювальні мелодії.

Велика заслуга в дослідженні культури і побуту гуцулів належить видатному галицькому етнографу В. Шухевичу (1849–1915), який випустив п'ятитомну працю «Гуцульщина» – першу і до сьогодні єдину найповнішу монографію про матеріальну і духовну культуру галицьких гуцулів. Частина третя монографії присвячена гуцульським танцям, побуту і обрядам. Танці Гуцульщини, зокрема коломийково-козачкові, також досліджує І. Франко, який в своїй праці «До історії коломийкового розміру» вказує на будову та давність коломийкового та козачкового ритмів [9, 32].

Важливе значення у виявленні музичної будови народних мелодій має робота С. Людкевича «Галицько-руські народні мелодії», де в передмові та в поясненні автор дає багато цінних відомостей про пісні та їх специфіку, розвиток їх мелодики та ритміки, яку автор вважає важливим елементом, спільним для тексту й мелодії. Виявленні автором новіші танцювальні мелодії із західних районів Гуцульщини допомагають нам представити розвиток ритмічної будови танцювальних мелодій східних районів Карпат.

Для вивчення ритміки українських народних танцювальних мелодій цінними є роботи Ф. Колесси: «Ритміка українських народних пісень» та «Українська народна пісня на переломі 17-18 віків», у яких автор вказує на побутування в 15-16 ст. двох основних танцювальних будов – коломийкові та козачкові, а також робота «Народні пісні Галицької Лемківщини», в якій автор подає велику кількість народних мелодій і текстів пісень.

Назви гуцульських танців зустрічаються в енциклопедіях, словниках і довідниках. Найбільше є джерельних відомостей про гуцульські танці у вигляді дуже скупих описів. З них найдавнішу згадку про гуцульський танець маємо з 16 ст. в праці польського письменника Севастіяна Кльоновича – «Роксоланія». С. Кльонович описав якраз танець гуцулів [5, 33].

Велику користь для дослідження народних танців та їх мелодій дає робота О. Кольберга «Покуття», в якій, крім мелодій пісень до танців, подаються ще й описи самих танців. Цінність матеріалів про хореографічне мистецтво в цій роботі в тому, що вони відображають загальні риси цього мистецтва на означеній території, складовою частиною якої є Гуцульщина. Зібрані О. Кольбергом матеріали є корисними для вивчення основ гуцульських танців.

У 1939 році у Львові була видана монографія збирача і дослідника народної хореографії Р. Герасимчука «Гуцульські танці» польською мовою. Книга проілюстрована 26 мапами з географією поширення окремих танців, 64 відбитками та 6 графічними таблицями з чорно-білим зображенням танцювальних рухів і кроків. Книга має нотний додаток, що налічує 278 мелодій, редагованих професором Філаретом Колесою. Паспортизувавши і описавши більше 60 назв танців, які були зібрані у 42 населених пунктах закарпатської Гуцульщини, Р. Герасимчук видав її невеликим тиражем і на сьогоднішній день ця праця належить до раритетних видань і не доступна для широкого загалу аматорів і професіоналів танцювальної хореографічної спадщини гуцулів. Це найповніше дослідження про гуцульські танці. Незважаючи на те, що система запису танців і їх класифікація не відповідають сучасним, все ж вона не втратила свого пізнавального й наукового значення.

Р. Герасимчук записував танці своєрідною методикою, що не дає повного уявлення про танець, особливо коли читач слабо орієнтується у назвах окремих рухів і танцювальних фігур гуцульської хореографії. Для запису танців автор користувався системою німецького етнографа Р. Цюдера, поєднуючи її з мальованими зображеннями танцюючих, як це зробив В. Верховинець у своїй праці «Теорія українського народного танцю». Але, незважаючи на те, що деякі погляди автора у наш час могли б бути переглянутими, праця не втратила своєї наукової цінності. Вона є найбільшою нині збіркою танців регіону. «Гуцульські танці» була б цікавою й корисною численним аматорам і професіоналам-постановникам у їх творчій праці, пов'язаній з хореографічною спадщиною гуцульського краю.

Ще в 20–30 роки довоєнного часу, коли культура була на піднесенні і почали з'являтися професійні театри, зокрема «Руський театр» і «Нова сцена» та товариство «Прогрес» зародилося і професійне мистецтво танцю в Закарпатті. Вистави цих мистецьких колективів були наповненні закарпатською народною хореографією.

У театрі «Нова сцена» було поставлено у 1937 році народну оперету «Як сади завітуть», яка відображала гуцульське життя, а складовою частиною сюжету був танець «Аркан» та інші гуцульські танці. Це було епізодичне відтворення на професійній сцені народного хореографічного мистецтва. Але ці танці, створені народом у певний історичний період, відображають складний процес становлення і розвитку народної хореографії. Кращі їх зразки дійшли до нас завдяки зусиллям фольклористів і являються цінним матеріалом для досліджень науковців. Значна частина їх міцно увійшла до репертуару сучасних професійних і самодіяльних колективів.

Важлива роль у, власне, становленні гуцульського танцю була відведена **Ярославу Маркіяновичу Чуперчку** – видатному балетмейстеру, етнографу, артисту, унікальній особистості в гуцульській хореографії. Йому випала доля бути творцем і пропагандистом гуцульського танцю. Девізом його невтомної творчої праці були слова В. Авраменка, українського балетмейстера світової слави: «Танок – то мова, то могуча мова, якою вимовляємо душу». Цією мовою Я. Чуперчук протягом свого творчого життя промовляв до народу. 70 років він віддав творчій діяльності як балетмейстер-постановник,

з них 40 років – сценічній діяльності. Я. Чуперчук, віртуоз гуцульського танцю, створив понад 100 хореографічних і вокально-хореографічних творів, до яких сам писав пісні. Його багатолітня діяльність лягла в основу сучасних репертуарів багатьох колективів в Україні та за її межами [4, 7].

1939 року відбулося перше засідання міської управи м. Станіслава (Івано-Франківськ), на якому ухвалили у галузі культури на Прикарпатті створити на базі самодіяльних колективів обласний музично-драматичний театр ім. І. Франка. Балетмейстером був призначений Я. Чуперчук.

1940 року наказом відділу у справах мистецтв провели розмежування між драматичним театром і новоствореним Гуцульським ансамблем пісні і танцю, який очолив Я. Барнич, керівником балетної групи став Я. Чуперчук. Ансамбль нараховував 60 співаків, танцюристів, музикантів. Цікавий фольклорний репертуар ансамблю: гуцульські мелодії, прикарпатські коломийки, гуцульський козачок, «Парубоцькі жарти», «Зашуміла Буковина», «Воротар», «Гуцулка», тощо [5, 30].

Глибока обізнаність у гуцульському фольклорі, робота в театрах, знання, одержані у школі В. Авраменка, допомогли балетмейстеру втілити давні задуми, ідеї в хореографічних постановках «Після Бескидів», «Гуцулка на царині», «Співай, рідний краю», «Великодні хороводи».

Перші гастролі Державного гуцульського ансамблю пісні і танцю відбулися 1940 року. Неповторні мелодії пісень, чарівні звуки музики, іскрометні танці та незрівнянно-барвистий одяг, що створив враження квітучої полонини, зачарував глядачів Центральної і Східної України, Москви, Ленінграда, Середньої Азії, Севастополя, Прибалтики, Сибіру, де глядач вперше побачив культуру карпатського краю.

Хореографічні композиції Я. Чуперчука викликали щораз більше захоплення в шанувальників української хореографії. Для галичан Я. Чуперчук став символом гуцульської хореографії. Його супроводжувала народна шана, любов та визнання як одного з найкращих фахівців гуцульського танцю. Про його великий талант писали закордонні газети «Наше слово» (Польща), «Життя і слово» (Канада), «Енциклопедія українознавства» (Канада), «Картини з театрального життя» (Нью-Йорк), «Дружно вперед» (Чехословаччина).

Балетмейстер Я. Чуперчук працював балетмейстером у театрі імені М. Заньковецької, Львівському театрі опери і балету. Він здійснив постановки танців в Українському народному хорі імені Г. Верьовки, Закарпатському народному хорі, Прикарпатському військовому ансамблі «Ятрань», коломийському ансамблі «Покуття» тощо.

Віртуоз гуцульської хореографії виховав цілу плеяду учнів, які отримали високі нагороди заслужених, народних артистів. Сам маестро – лауреат усіх, де був учасником, міжнародних конкурсів, нагороджений французьким урядом золотим медаллю за високе мистецтво балетмейстера – не удостоївся звання на рідній землі ні від радянського уряду, ні від української держави.

Присвятив себе гуцульським танцям і **Володимир Васильович Петрик**. Він належав до тих митців, які повністю віддали себе мистецтву. В. Петрик вважав, що мода й різні новації в мистецтві були й будуть, але їхня поява дуже короткочасна. Вічною ж залишається лише народна творчість. Для нього на все життя живицею стала народна музика, особливо скрипка, цимбали, сопілка. Все своє життя він прагнув за допомогою танцю піднести на високий рівень карпатський фольклор.

У 1946 році В. Петрик став солістом танцювальної групи Гуцульського ансамблю пісні і танцю під керівництвом Я. Чуперчука. Разом вони поставили славнозвісний

танець «Аркан», який у 1948 році викликав найбільший інтерес серед усього репертуару ансамблю.

Після декади українського мистецтва в Москві В. Петрику, за великий вклад у розвиток українського мистецтва та постановку багатьох танців, вручили урядову нагороду «Знак Пошани». 1964 року йому присвоєно звання «Заслужений артист УРСР». З 1954 року балетмейстером Гуцульського ансамблю пісні і танцю В. Петриком було поставлено сотні танцювальних шедеврів: автентичних, фольклорних і народно-сценічних танців. 1993 року йому присвоєно почесне звання «Народний артист України» за значний особистий внесок у збагачення української національної культури та високу професійну майстерність [6, 49].

Насправді ж наукове освоєння народної хореографії розпочалося завдяки визволенню Закарпаття і возз'єднанню його з Україною, а саме з 1946 року, коли вперше за всю історію краю було створено професійний Закарпатський державний ансамбль пісні і танцю, перейменованій у державний заслужений Закарпатський народний хор, 52-річний творчий шлях у якому пройшла Клара Федорівна Балог.

Клара Федорівна Балог – балетмейстер Закарпатського народного хору з 1959 року. Вона працювала в цьому колективі з дня його заснування (1945) й виросла від танцюристки до одного з провідних балетмейстерів республіки. К. Балог присвоєно почесне звання «Заслужена артистка УРСР». Вона перша уродженка Закарпаття, яка удостоєна цього високого звання. Під її керівництвом танцювальна група набула неповторного почерку, своєрідної манери виконання.

1960 року вона самостійно готувала хореографічну програму до Декади української літератури мистецтва в Москві. За високі досягнення в хореографічному мистецтві Клару Федорівну 1960 року було нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора. Вже у 1974 році їй було надане почесне звання «Народна артистка України».

Ця талановита жінка дала сценічне життя танцям, які ставилися у Державному хореографічному ансамблі УРСР «Таврія» (Сімферополь), у Київському державному хореографічному училищі, у театрах України, Чехословаччини, ансамблі естрадного танцю Угорщини, закарпатської обласної філармонії [2, 7].

У хореографічних постановках К. Балог «Раковецький кручений», «Вівчари на полонині», «Подаруй мені берізку», «Бубнарський», жартівливий танець «Ой, кум до куми залицявся» відтворено перш за все людину, історію, звичаї, обряди. К. Балог вдало використовує пісенну драматургію в танцях. Так виникла музично-хореографічна композиція «Свято на винограднику», «Закарпатські орнаменти», «Привітальна» та багато інших творів [1, 51].

Гуцульське танцювальне мистецтво поширювалося і на дітей, якими займався **Михайло Олександрович Сачко** – заслужений працівник культури України, художній керівник Зразкового дитячого ансамблю народного танцю «Джерельце Карпат» – одного із провідних дитячих колективів Закарпаття, лауреата міжнародних та всеукраїнських фестивалів народної творчості (створений 1986 р.). «У танцювальному мистецтві колективу ніби оживають Величні Карпатські гори, відлунюють трієсті музики, квітнуть барви народного колориту Закарпаття» – пише дослідник Б. Стасько [9, 7].

М. Сачко постійно в пошуку працює над відтворенням і популяризацією народного хореографічного мистецтва Закарпаття. У його творчому здобутку такі хореографічні композиції і народні танці, як «Ми – радість Закарпаття», «На Січі Запорізькій», «Гуцулка», «Пастушок», «Бубнарський», «У Лисичеві на царині», «Гуцульська рапсо-

дія», «Полонинські залициння» та інші, що відтворюють народні звичаї й традиції рідного краю.

Варто сказати і про творчість ще однієї непересічної постаті гуцульського танцювального мистецтва – *Василини Марк'янівни Чуперчук*. Вона була солісткою балету Гуцульського ансамблю пісні і танцю, яка завдяки своїй неперевершеній майстерності доносила глядачам задум кожної балетмейстерської постановки. В. Чуперчук була вихованкою, а згодом і партнеркою В. Петрика. Василина Чуперчук (1931–1980) прийшла до Гуцульського ансамблю пісні і танцю в 1944 році. Працелюбна, талановита від природи, жива в танці. Постійним її партнером був Іван Долинський – їх дует зачаровував своїм виконанням.

Івано-Франківська дослідниця Р. Затварська називає В. Чуперчук «перлиною гуцульського танцю», адже її манера і стиль виконання були дійсно незрівнянними. Спогади балетмейстерів, артистів, глядачів, усіх, хто хоч раз побачив виступ цієї танцівниці, відзначали її артистизм, незвичайну енергійність, справжній гуцульський запал, які і вирізняли артистку з-поміж інших [5, 76]. Влітку 1951 р. на Декаді українського мистецтва і літератури в Москві, де виступав Гуцульський ансамбль, В. Чуперчук за бездоганне виконання гуцульських танців та високий професіоналізм була нагороджена медаллю. 1957 року вона разом із І. Долинським стають Лауреатами Всесвітнього фестивалю. 1960 р. В. Чуперчук нагороджують медаллю «За трудову доблесть», а 1962 р. – медаллю «За трудову відзнаку».

Крім виконавської діяльності, Василина Мар'янівна займалася вихованням підростаючого покоління – вчила дітей танцювати в с. Верхній Ключів Коломийського району. Так був створений вокально-хореографічний ансамбль «Верховинка» при Прикарпатському національному педагогічному університеті. І вже перший концерт показав, що цей колектив має право на життя. Серед найвідоміших танців із репертуару ансамблю «Покутянка», записаний в с. Русові Снятинського району, «Свято в Карпатах», побудований на основі танцювальних рухів.

Василина Чуперчук, будучи досвідченим фольклористом і спеціалістом гуцульської хореографії, проводила республіканські семінари на базі заслужених ансамблів танцю України «Ятрань» (м. Кіровоград) та «Юність Закарпаття» (м. Ужгород). Працювала у Львові, Івано-Франківську, Закарпатті. Готувала колективи до конкурсів і фестивалів.

Висновки. Отже, бачимо, що гуцульське танцювальне мистецтво пройшло складний шлях становлення і такі видатні хореографи як Ярослав Чуперчук, Володимир Петрик, Клара Балог, Михайло Сачко та Василина Чуперчук сприяли його розвитку та популяризації, завдяки своїм хореографічним постановкам та великій любові до Прикарпатського краю. Сумуючи вищесказане, можемо стверджувати, що історія нагороджує ціле багатство народних танців та різноманітну музику. Бачимо, що гуцульські танці і зараз становлять невід'ємну складову частину фольклору західно-українських земель. Необхідно, щоб наше покоління стало черговою ланкою в наполегливій передачі знань далі, молоді з хореографічною спеціальністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Балог К. Ф. Мої роси і зорі / [літ. запис В. А. Качкана] / К. Ф. Балог. – Ужгород : Карпати, 1988. – 59 с.
2. Балог К. Ф. Танці Закарпаття : репертуарний збірник / К. Ф. Балог. – Ужгород : Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ комітету інформації, 1998. – 160 с.
3. Герасимчук Р. Народні танці українців Карпат / Р. Герасимчук. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2008. – Кн. 1. Гуцульські танці. – 608 с.

4. Демків Д. П. Ярослав Чуперчук: феномен гуцульської хореографії : нарис, спогади, фото-матеріали / [вступ. ст. Р. Кирчіва] / Д. П. Демків. – Коломия : Вік, 2001. – 168 с. + 48 с. іл.
5. Затварська Р. Василина Чуперчук: перлина гуцульського танцю / Р. Затварська. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2002, – 136 с.
6. Майстри народно-сценічного танцю : біографічний довідник / [уклад. О. П. Колосок]. – К. : ДАККіМ, 2008. – 116 с
7. Нагачевський А. Побутові танці канадських українців / А. Нагачевський. – К. : Родовід, 2001. – Кн. 1. – 188 с.
8. Нариси до історії українського народного танцю : практичний матеріал [для вчителів загальноосв. шкіл, шкіл нового типу та керів. гуртків поза шкіл. закладів] / [укл. В. К. Купленник]. – К. : ІЗМН, 1997. – 64 с.
9. Стасько Б. Митці народної хореографії Прикарпаття : посібник [для студ. хореограф. відділ. мист. вищих навч. закл.] / Б. Стаська, Н. Марусик. – Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2009. – 164 с.

REFERENCES

1. Baloh K. F. Moi rosy i zori / [lit. zapys V. A. Kachkana] / K. F. Baloh. – Uzhhorod : Karpaty, 1988. – 59 s.
2. Baloh K. F. Tantsi Zakarpattia : repertuarnyi zbirnyk / K. F. Baloh. – Uzhhorod : Hosprozrakhunkovyi redaktsiino-vydavnychiy viddil komitetu informatsii, 1998. – 160 s.
3. Herasymchuk R. Narodni tantsi ukrainsiv Karpat / R. Herasymchuk. – Lviv : Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy, 2008. – Кн. 1. Hutsulski tantsi. – 608 s.
4. Demkiv D. P. Yaroslav Chuperchuk: fenomen hutsulskoi khoreohrafiї : narys, spohady, fotomaterialy / [vstup. st. R. Kyrchiva] / D. P. Demkiv. – Kolomyia : Vik, 2001. – 168 s. + 48 s. il.
5. Zatvarska R. Vasylyna Chuperchuk: perlyna hutsulskoho tantsiu / R. Zatvarska. – Ivano-Frankivsk : Nova Zoria, 2002, – 136 s.
6. Maistry narodno-stsenichnoho tantsiu : biohrfichnyi dovidnyk / [uklad. O. P. Kolosok]. – К. : DAKKіМ, 2008. – 116 s
7. Nahachevskiy A. Pobutovi tantsi kanadskykh ukrainsiv / A. Nahachevskiy. – К. : Rodovid, 2001. – Кн. 1. – 188 s.
8. Narysy do istorii ukrainskoho narodnoho tantsiu : praktychny material [dlia vchyteliv zahalnoosv. shkil, shkil novoho typu ta keriv. hurtkiv poza shkil. zakladiiv] / [ukl. V. K. Kuplennyk]. – К. : IZMN, 1997. – 64 s.
9. Stasko B. Myttsi narodnoi khoreohrafiї Prykarpattia : posibnyk [dlia stud. khoreohraf. viddil. myst. vyschychkh navch. zakl.] / B. Statka, N. Marusyk. – Ivano-Frankivsk : Vydavnycho-dyzainerskyi viddil TsIT, 2009. – 164 s.

Статтю подано до редакції 26.09.2017 р.